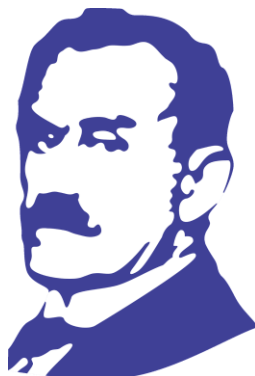

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Praha – pól růstu ČR

PŘÍRUČKA PRO PRÁCI S ŽÁKY S OMJ

Gymnázium Thomase Manna, z. ú.

Střížkovská 32/27

180 00 Praha 8

Příručka je financována z OP Praha – Pól růstu

Název projektu: Začleňování žáků s OMJ do ZŠ česko-německého porozumění a Gymnázia Thomase Manna, o.p.s.

Registrační číslo projektu: CZ.07.4.68/0.0/0.0/20_079/0002086

Obsah

1	Charakteristika žáka s odlišným mateřským jazykem (OMJ)	3
1.1	Kdo je student, kterého vnímáme jako člověka s odlišným mateřským jazykem?	3
2	Žák s odlišným mateřským jazykem v rámci podpůrného systému – na co má nárok, kam je možné ho odeslat, vč. seznamu kontaktů poradenských zařízení.....	5
3	Komunikace s rodiči žáka s OMJ	9
4	Soubor základních informací pro žáka s OMJ.....	11
4.1	Orientace v prostoru školy a jejím okolí	11
4.1.1	Seznámení žáka s prostorem	11
4.1.2	Tělesná výchova	12
4.1.3	Stravování.....	12
4.1.3.1	Obědové krabičky.....	12
4.1.3.2	Obědy ve školní jídelně gymnázia Litoměřická	12
4.1.3.3	Vlastní stravování	12
4.1.4	Důležité osoby	12
4.1.5	Informace o chodu školy	13
4.1.6	Řády a dokumenty.....	13
4.2	Nastavení pravidel pro komunikaci.....	13
4.2.1	Komunikace mezi základní školou německo-českého porozumění a gymnáziem Thomase Manna.....	14
4.2.2	Tabulka důležitých kontaktů	14
5	Obecné zásady práce s žákem OMJ	15
5.1	Tipy pro úspěšné začlenění žáka s odlišným mateřským jazykem.....	15
6	Specifické oblasti – 1., 2. a 3. stupeň podpůrných opatření na základní a střední škole	18
7	Specifické ukončování studia žáků s OMJ.....	21
8	Hodnocení žáků s odlišným mateřským jazykem	23
9	Přílohy.....	28

1 Charakteristika žáka s odlišným mateřským jazykem (OMJ)

1.1 Kdo je student, kterého vnímáme jako člověka s odlišným mateřským jazykem?

Odpověď na první pohled jasná, není při podrobném pohledu vůbec tak jednoduchá a jednoznačná. Je to cizinec, který se ocitl v české škole a snaží se docílit českých vzdělávacích certifikátů či státní maturitní zkoušky? Je to dítě diplomatů, které tady musí určitou dobu žít a fungovat, tudíž se musí i naučit český jazyk? Či je to potomek uprchlíků z nějaké země, odkud je vyhnala válka, náboženství či ekonomická krize?

Jistě sem patří všichni výše jmenovaní, ale kategorie dětí s OMJ v českých školách je daleko širší a rozmanitější.

Obecně podle odborných definicí, jde o dítě s odlišným mateřským jazykem než je jazyk vyučovací (Kropáčová). Prakticky jde o děti, které se v české škole musí naučit český jazyk, navzdory tomu, že není jejich rodným, v českém jazyce studovat a studium zakončit certifikovanou českou zkouškou. Během studia se pak potýkají se celou řadou problémů, od nepochopení jazyku přes složitost vyjadřování až k nechápaní nuancí či jemných jazykových rozdílů.

Výuka žáků s OMJ je v českých školách stále více se rozšiřující jev, který patří do každodennosti našeho školství. Proto je třeba věnovat mu náležitou pozornost.

Děti z cizojazyčného prostředí, které nastupují do české školy, se potýkají s celou řadou výše uvedených problémů. Přicházejí děti z bilingvního prostředí, děti, které určitou dobu žily v zahraničí. V poslední době jde o děti, které přicházejí do našeho prostředí z politických, či náboženských důvodů. Protože výuka u nás probíhá převážně v českém jazyce, stává se pro děti pobyt ve škole pobyt v cizojazyčném prostředí. Některé děti rozumí, ale nezvládají písemný projev, mnozí se ale s češtinou setkávají poprvé. Začlenění dětí s odlišným rodným jazykem proto není úplně jednoduché, je třeba rozlišovat stupně znalostí a z tohoto úhlu k výuce přistupovat. Nejde samozřejmě jen o jazyk jako takový, ale i o odlišné zvyky, tradice a v neposlední řadě i ztrátu jistoty, kterou komunikace v rodné řeči nabízí.

Děti se ocitají v novém prostředí, vytvářejí si nové přátelské vazby a jejich vzdělávání je postaveno na českém jazyce. V prostředí naší školy se nejvíce setkáváme s německy mluvícími dětmi, jsme česko-německá škola. Němčina je pro ně zprostředkujícím jazykem, který jim, díky tomu, že se německy učí i české děti, situaci trochu usnadňuje. I zde je ale třeba vycházet ze situace jednotlivých dětí, protože nelze automaticky všechny rodilé mluvčí zařadit do kategorie dětí, které automaticky ovládají daný jazyk na potřebné úrovni. Další část cizinců tvoří děti vietnamské, ruské, ukrajinské či polské národnosti. Jde o pestrou mozaiku národností,

kteřá umožňuje aktivní setkávání různých kultur. Přesto z neznalosti jazyka mohou vzniknout různá nedorozumění, nepochopení či pocit, že dítě nemůže dosáhnout požadovaného vzdělání.

Pro práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem je tedy nanejvýš žádoucí vytvářet bezpečné a vlídné prostředí, které usnadní jejich působení v odlišném kulturním prostředí. Je nutné respektovat odlišnosti, situaci, ve které se dítě nachází, prostředí, ze kterého přichází. Jde o tzv. interkulturní citlivost, která pomáhá dětem zvládnout nástrahy nové situace. Pro práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem je také nutné mít ve škole určenou empatickou osobnost, na kterou se děti mohou kdykoliv obrátit, která jim bude nápomocná jednak jazykově, jednak při překonávání kulturních rozdílů, které zcela jistě mohou nastat. Žáci mají být do kolektivu začleňováni citlivě, jejich vzdělávací potřeby musí být plně uspokojovány. Je dobré nabídnout vyrovnávací kurz českého jazyka. Kurz češtiny pro cizince naše gymnázium běžně nabízí všem příchozím žákům s OMJ. Nejvíce dětí máme z německy mluvícího prostředí. Dále přichází vietnamské děti, hodně studentů bývalo i ruské národnosti, lze u nás najít i děti národnosti slovenské, polské či maďarské. V poslední době se snažíme začleňovat děti ukrajinské.

Skupina dětí s OMJ je tedy velmi nesourodá, jazykově na rozdílné úrovni, příprava na jejich začlenění je proto náročná a různorodá.

2 Žák s odlišným mateřským jazykem v rámci podpůrného systému – na co má nárok, kam je možné ho odeslat, vč. seznamu kontaktů poradenských zařízení

Legislativa i další dokumenty se snaží vměstnat žáky s OMJ do určitých kategorií či skupin, přičemž tyto škatulky často neodpovídají reálné situaci dítěte. Vznikají pak otázky, zda skutečně všichni žáci s cizím státním občanstvím potřebují podporu ve škole, zda má na podporu nárok český občan žijící dlouhodobě v zahraničí apod. V každém případě je jasné, že se potřeba míry a podoby podpory bude u jednotlivých žáků lišit. I přes individuální odlišnosti existují klíče, podle kterých je možné určit, na jakou formu podpory má žák v českém školském systému nárok.

Školský zákon, §20, který upravuje přístup těchto žáků ke vzdělání, používá pro tyto žáky označení *žáci cizinci*. I přesto, že se nově do školského zákona dostaly i „*osoby pobývající dlouhodobě v zahraničí*“, je označení *žáci s odlišným mateřským jazykem* vhodnější (i když ne ideální), protože vystihuje nejcharakterističtější atribut těchto dětí, který zároveň poukazuje na potřebu se vyučovací jazyk postupně naučit.

S účinností od 1. září 2021 došlo ke změně systémového řešení vzdělávání cizinců ve školách v oblasti češtiny jako jejich druhého (dalšího) jazyka. Tato podpora se vztahuje na:

- děti v povinném předškolním vzdělávání,
- žáky základní školy (v prvních 24 měsících od zahájení vzdělávání v ČR).

Dětem a žákům, kteří nejsou zahrnuti do jazykové přípravy podle § 1e vyhlášky č. 14/2005 Sb. a § 11 vyhlášky č. 48/2005 Sb. - zpravidla cizinci v MŠ mimo povinný předškolní ročník, děti a žáci s českým státním občanstvím, žáci - cizinci, kteří plní povinnou školní docházku v ČR déle než 24 měsíců, žáci, kteří jazykovou přípravu již ukončili, ale nadále potřebují podporu v češtině - je jazyková podpora, pokud ji potřebují, zajišťována podle vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání *žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných*, konkrétně pak *žáků s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu odlišných kulturních a životních podmínek*.

Podpora žáků s OMJ při integraci do středního vzdělávání se pro aktuální situaci připravuje. Podpora ve škole je dětem, které dostatečně neznají vyučovací jazyk, poskytována zdarma. O nároku dítěte na podporu rozhoduje školské poradenské zařízení (ŠPZ), konkrétně pedagogicko-psychologická poradna (PPP). Bez doporučení pedagogicko-psychologické poradny má škola omezené možnosti pro podporu dítěte s odlišným mateřským jazykem.

Mezi školská poradenská zařízení spadají:

- Pedagogicko-psychologická poradna (PPP) – zajišťuje širokou škálu poradenských služeb pro děti od předškoláků až po střední školu; zajišťuje také podporu a metodické vedení školám.
- Speciálně pedagogické centrum (SPC) – funguje podobně jako PPP, ale zajišťuje podporu žáků se závažnějšími hendikepy (například u žáků s tělesným či smyslovým postižením).
- Středisko výchovné péče (SVP) – nabízí aktivity pro pomoc dětem s výchovnými problémy a jejich rodičům.

Na služby školského poradenského zařízení mají nárok cizinci, kteří jsou oprávněni pobývat na území České republiky trvale nebo přechodně po dobu delší než 90 dnů z důvodů:

- azyl
- vízum za účelem strpění pobytu
- vízum za účelem dočasné ochrany
- jiný právní titul

Služeb školských poradenských zařízení mohou využívat žáci mateřských, základních a středních škol a jejich služby jsou bezplatné. Vyšetření probíhá na základě žádosti zákonného zástupce. Pro vyšetření žáka s odlišným mateřským jazykem je obvykle nutné zajistit služby tlumočnicka.

Podpůrná opatření využívaná při práci s žáky s OMJ jsou například tato (pro podrobnější informace o opatřeních pro žáky ZŠ a SŠ rozdělených podle jednotlivých stupňů podpory viz 6. část příručky):

- výuka češtiny jako druhého jazyka (v MŠ 1 hodina týdně, ZŠ a SŠ až 3 hodiny týdně)
- speciální učebnice a pomůcky
- asistent pedagoga
- plán podpory vzdělávání (individuální vzdělávací plán nebo plán pedagogické podpory)
- uzpůsobení podmínek při přijímacím řízení na SŠ, případně při skládání maturitní zkoušky
- v případě potřeby prodloužení délky vzdělávání až o 2 roky ve středním nebo vyšším odborném vzdělávání

Kontakty na poradenská zařízení a další organizace:

- Spádová pedagogicko-psychologická poradna pro Prahu 7 a 8
Glowackého 549/7
181 00 Praha 8
Telefon: 286 585 191, 286 882 368
E-mail: poradna8@ppppraha7a8.cz
- Speciálně pedagogické centrum pro děti a žáky s vadami řeči při Základní škole
LOPES Čimice
Glowackého 549/7
181 00 Praha 8
Telefon: 771 121 413
e-mail: spc@zslogopedicka.cz
- Výchovný ústav a středisko výchovné péče Klíčov
Ambulantní oddělení Praha 9 SVP Klíčov
Čakovická 783/51
190 00 Praha 9
Telefon: 286 580 711, mobil: 773 21 28 20
E-mail: ambulancepraha9@klicov.cz
- META o.p.s. – poradenství a metodická podpora
Kontakty dle stupně školy a kraje na <https://inkluzivniskola.cz/poradenstvi-kontakty> a
na <https://meta-ops.eu/kontakty/>
- Centrum pro integraci cizinců, o. p. s.
<https://www.cicops.cz/cz/>
- Odbor Centra na podporu integrace cizinců SUZ MV
<https://www.integracnicentra.cz/>
- Poradna pro občanství, občanská a lidská práva
<https://poradna-prava.cz/cz/>
- Sdružení pro integraci a migraci
<https://www.migrate.com/>
- Národní pedagogický institut ČR – Portál podpory pedagogických pracovníků
<https://cizinci.npicr.cz/>
- Člověk v tísni – vzdělávací program Varianty

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Praha – pól růstu ČR

<https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/vzdelavaci-program-varianty>

- InBáze – komunitní centrum
<https://inbaze.cz/>
- Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) Praha
<https://czechia.iom.int/>
- Multikulturní centrum Praha
<https://mkc.cz/>
- Poradna pro integraci
<https://p-p-i.cz/>

3 Komunikace s rodiči žáka s OMJ

Komunikace s rodiči je stěžejní prvek pro dobrý vztah rodiny a školy, pro dobré vzdělání dětí i atmosféru ve škole. Běžně je nastaven fungující systém, jak informovat rodiče o průběhu vzdělávání jejich dětí, stejně jako komunikační dráhy od rodičů směrem ke škole. Pokud ale komunikujeme s rodiči dětí s odlišným mateřským jazykem, musíme dbát na větší pečlivost a detail. Tato komunikace je samozřejmě hodně důležitá a zásadní pro vzdělání a začlenění dětí s OMJ do vzdělávacího systému, a v určitém okamžiku nepochopení mohou nastat velké komplikace způsobené neznalostí, nepochopením či špatným výkladem slova.

Někteří rodiče dětí, které studují v české škole, nerozumí česky. Pokud tedy pedagog nehovoří jejich jazykem, pak může vzniknout nepochopení, zmatek či dokonce jakási bariéra, která komplikuje život oběma stranám.

Komunikace s rodiči s OMJ může být náročná i z toho důvodu, že oni mohou mít jiná očekávání od školy. A stejně tak škola může mít diametrálně odlišné představy o roli rodičů v systému vzdělávání a komunikaci se školou.

I proto je potřeba komunikaci s rodiči dětí s OMJ věnovat mimořádnou pozornost a pečlivě dbát na detaily v komunikaci.

Nejjednodušší je varianta, kdy pedagog jazyk ovládá a může s rodiči dětí mluvit jejich rodnou řečí.

Není tomu tak ale často, tlumočník, byť i to je varianta, nebývá mnohdy k dispozici, pak nastávají jiné varianty.

V první variantě vycházíme z toho, že rodič trochu rozumí, má o komunikaci zájem a snaží se pochopit, co mu říkáme.

Pokud volíme osobní dialog, pak je třeba dbát na pregnantní vyjadřování, je třeba mluvit jasně a výstižně, být hodně konkrétní. Velmi stěžejní je fáze, kdy si necháme potvrdit pochopení toho, co jsme řekli. Nesmíme zůstat u fáze, kdy se rodič tváří, že rozumí a zdvořile přikyvuje. Věci důrazně opakujeme. Zásadní informace i tak dáme ještě v psané podobě.

Při komunikaci písemnou formou postupujeme obdobně. Texty jsou jasné a výstižné, naprosto konkrétní. Vyhýbáme se telefonické konverzaci, raději volíme psanou podobu.

V situaci, kdy rodič nerozumí česky a pedagog nevládne jeho jazykem, je pak nejlepší zvolit pomoc tlumočnicka. V psaném textu pak formu překladu. A platí vše výše řečené. Informace musí být jasné, konkrétní, výstižné, musí se užívat celé názvy, nejlépe v prvním pádě. Není vhodné používat zkratky, které mohou být nesrozumitelné nebo matoucí. Je třeba trvat na potvrzení pochopení textu. Určitě se snažíme být co nejstručnější, čím více slov, tím větší šance, že dojde k nějakému nepochopení. Stejně tak není dobré užívat nějaké korektní fráze, kterým cizinec stejně nerozumí. Tedy jasně, stručně, konkrétně.

Stejně jako se všemi rodiči, máme i s rodiči dětí s OMJ nastavená pravidla, která jsou pro obě strany přijatelná a srozumitelná. Rodiče musí vědět, kde hledat základní informace, jak často jim pedagog bude psát a jakými informačními kanály mají se školou komunikovat. Po vzájemném vysvětlení komunikačních cest nastává fáze, kdy pravidelně informujeme o pokroku dítěte, tím povzbuzujeme dítě i rodiče. Dáváme rodině zpětnou vazbu, stále máme na paměti, že ověřujeme, zda rodiče našim instrukcím či informacím rozumí.

Občas je vhodné trvat na osobní schůzce, kde si všechna pravidla potvrdíme, případně přenastavíme. Pokud se objeví problémy, řešíme je okamžitě. Samozřejmostí je, že respektujeme zvyky rodiny.

Pokud komunikace vážne, navrhujeme schůzku, kde se situace bude řešit a kde zcela jistě bude tlumočnick. Pozvání na takovou schůzku dodáváme v jazyce, ve kterém rodina komunikuje.

Významnou roli v komunikaci s rodiči, kteří hovoří odlišným jazykem, může sehrát také komunita školy. Škola klade důraz na setkávání ve formální i neformální rovině v rámci řady školních akcí a projektů. Tyto akce mohou sloužit k setkávání rodičů a dětí s odlišným mateřským jazykem a mohou tak nabídnout podporu a pomoc v mnoha situacích včetně té komunikační a orientační na naší škole. Rodiče se mohou navzájem podporovat a také předkládat podněty, které slouží škole k zlepšení podmínek pro žáky a rodiče s OMJ.

4 Soubor základních informací pro žáka s OMJ

Je potřeba v maximální možné míře žáku pomoci adaptovat se na nové prostředí. Informace a opatření se budou mírně lišit v závislosti na tom, zdali přijde na začátku nebo během školního roku.

V první řadě je nutné zajistit komunikaci. Naše škola se zaměřuje na německý jazyk a žáci, kteří k nám přijdou, vykonávají z tohoto jazyku přijímací zkoušky. Proto je základním komunikačním cizím jazykem němčina. Dalším komunikačním jazykem je angličtina, její dobrou znalost předpokládáme u starších žáků. V případě žáků z Ukrajiny, kteří neovládají žádný z těchto jazyků je potřeba zajistit osobu, která bude žákovi překládat. Může to být i osoba z řad našich žáků, která ukrajinštinu ovládá, popřípadě osoba, která mluví rusky.

4.1 Orientace v prostoru školy a jejím okolí

4.1.1 Seznámení žáka s prostorem

Naše škola se skládá ze čtyř budov. Budova A je historická dvoupatrová budova. Nachází se zde kmenové třídy nižšího gymnázia, kabinety anglického a německého jazyka, přírodovědné kabinety a dvě jazykové učebny. V přírodovědném kabinetě sídlí výchovná poradkyně. Budova B je malý přízemní pavilon, ve kterém jsou dvě kmenové třídy vyššího gymnázia, jazyková a ICT učebna, školní knihovna a kabinet českého jazyka a společenských věd. V budově C u vstupu do školy je umístěn sekretariát školy, ředitelna, jazyková učebna, dále tu sídlí školní psycholožka, speciální pedagožka a kariéerní poradkyně. Je zde také kuchyňka pro zaměstnance školy. Nejnovější z budov je budova D, která přiléhá k budově A. V přízemí je možné využít mediální centrum, které slouží jako učebna. V polední přestávce tu obědvají žáci nižšího gymnázia. První patro budovy D je přístupné pouze průchodem z budovy A, nachází se tu dvě kmenové učebny vyššího osmiletého gymnázia a učebna prvního ročníku čtyřletého gymnázia.

Pověřená osoba, kterou může být třídní učitel, jeho zástupce, nebo pracovník školního poradenského pracoviště provede žáka areálem školy. Ukáže mu jednotlivé budovy a vysvětlí, které učebny nebo kanceláře v nich jsou. Žák se seznámí s tím, kde je jeho kmenová třída, jazykové učebny, přírodovědná učebna, mediální centrum, kancelář školy, ředitelna (ředitelka, zástupkyně), kde najde třídní/ho učitele/ku, kabinety učitelů, kde jsou toalety atd.

Všechny budovy jsou rozmístěny na pozemku, kde je mezi budovami B a C hřiště pro míčové hry a stůl na stolní tenis. Za budovami A a D je travnatá plocha, na kterou ústí terasa mediálního centra. Celý prostor je o přestávkách žákům přístupný a můžou zde sportovat a relaxovat. Mezi budovami A a D se nachází též venkovní učebna s tabulí a lavičkami, které jsou přenosné. V budovách A a B jsou umístěny pro žáky skříňky na věci, ve kterých mohou mít převlečení na tělesnou výchovu, potřeby na výtvarnou výchovu a další osobní věci. Skříňky jsou uzamykatelné a každou skříňku může využívat dvojici žáků.

Žák dostane plánec pozemku se zakreslenými budovami (A, B, C, D) a popisem, co se v budovách nachází.

Vhodné je také žákovi v rámci peer programu přidělit provázejícího spolužáka, který mu usnadní adaptaci ve školním prostředí i kolektivu třídy. Takoví žáci mohou velmi pozitivně ovlivnit začlenění žáka s OMJ. Důležité je, aby provádějící žák hovořil jazykem studenta, který nově do školy přichází.

4.1.2 Tělesná výchova

Hodiny tělesné výchovy probíhají v ZŠ Chabařovická, neboť gymnázium nemá prostory pro tělocvičnu. Žáky nižšího gymnázia odvádějí na hodiny Tv vyučující, žáci vyššího gymnázia odcházejí sami. Žákovi vyššího gymnázia je tedy potřeba ukázat cestu, popř. pověřit některého z učitelů nebo ze spolužáků, aby žáka do tělocvičny doprovodil. Žák dostane plánec s popisem cesty do ZŠ Chabařovická (viz příloha 1). Žák má vždy k dispozici podpůrná opatření, pokud by se necítil kompetentní jít do tělocvičny sám.

4.1.3 Stravování

Specifikem naší školy jsou obědy. GTM nemá vlastní jídelnu. Obědy škola zajišťuje třemi způsoby:

4.1.3.1 Obědové krabičky

Kromě třídy prima je možné si objednat obědy u firmy Ertus (<http://www.ertus.cz/o-nas>). Vedoucí kanceláře školy p. Balcarová zajistí přihlášení k odběru krabiček, žák poté obdrží variabilní symbol pro platby a objednávání. Firma obědy pro jednotlivé žáky dováží v krabičkách. Žáci nižšího gymnázia obědvají s pedagogickým dozorem v mediálním centru, žáci vyššího gymnázia mohou obědvat dle možností buď v kmenové třídě, nebo na pozemku školy.

4.1.3.2 Obědy ve školní jídelně gymnázia Litoměřická

Další možnost poledního stravování je zajištěna ve školní jídelně gymnázia Litoměřická (adresa Litoměřická 726/17, Praha 9). Žák po přihlášení v kanceláři školy obdrží čip pro vstup. Žáky nižšího gymnázia odvádí o obědové pauze do jídelny stanovený pedagogický dozor, žáci vyššího gymnázia docházejí na oběd samostatně. Popis cesty je v příloze 2.

4.1.3.3 Vlastní stravování

Poslední možností je přinést si vlastní oběd, který je možné ohřát v mikrovlnné troubě v kuchyňce v budově D vedle mediálního centra a konzumace probíhá stejným způsobem jako v případě obědových krabiček. V blízkosti školy (cca 200 m) je prodejna Lidl, kde je možné si zakoupit jídlo.

4.1.4 Důležité osoby

Žák se po příchodu do školy seznámí s třídním učitelem/učitelkou, který/á ho uvede do kmenové třídy a představí ho třídnímu kolektivu, určí mu místo, kde bude sedět a zajistí tzv. „průvodce“, který mluví buď jeho mateřským jazykem, nebo některým ze světových jazyků, který daný žák ovládá, a to z řad pedagogického sboru nebo z řad žáků. Žák dále dostane informace, kde najde pracovníky školského poradenského pracoviště - školního psychologa/psycholožku, speciálního pedagoga/pedagožku, výchovného poradce/poradkyni, preventistu, sociálně patologických jevů a

kariérního poradce/poradkyni. Tito pracovníci mu také pomohou se začleněním do třídního kolektivu. Například při hodinách primární prevence se školním psychologem/psycholožkou a v třídnických hodinách. Tito zaměstnanci dbají zvýšené pozornosti u nově přichozích žáků a to nejen těch s odlišným mateřským jazykem.

Žák se také seznámí s ředitelkou, zástupkyní a pracovníci sekretariátu školy.

4.1.5 Informace o chodu školy

Žák obdrží základní informace o chodu školy - kdy začíná vyučování, kdy jsou přestávky. Časový rozvrh dostane žák písemně. V písemné formě také dostane rozvrh hodin. Veškeré tyto informace získá při nástupu do školy v sekretariátu školy a u zástupkyně ředitelky.

Žákovi je připravena osobní složka s potřebnými dokumenty a přístupovými údaji. Mezi ně patří hesla do bakalářů pro žáka i rodiče, kde mohou sledovat docházku a klasifikaci žáka, přístupové údaje do Google účtu včetně vlastního emailu a informací, jak s ním zacházet. Dále je součástí balíčků také přihláška k obědům a ISIC, kterou škola užívá i jako přístupovou kartu na pozemek školy.

Stěžejním dokumentem ve složce žáka je také dokument matriky. Zde zákonní zástupci žáka vyplňují informace, které slouží k vnitřnímu užívání. V rámci těchto informací je také národnost žáka a jeho rodičů. Díky tomuto může škola odhalit případné žáky s odlišným mateřským jazykem nebo jejich rodiče, kteří nehovoří česky a mohou tak od začátku efektivně komunikovat.

Žák je také v rámci první výuky seznámen se školním řádem a dalšími důležitými pravidly a povinnostmi, kterými se žáci i zaměstnanci školy řídí. Žáci jsou také poučeni třídním učitelem o bezpečnosti a protokolech ochrany zdraví. Třídní učitel dbá, aby tyto informace byly pro studenta s OMJ dostupné v jeho mateřském jazyce nebo v jiném jazyce, kterým žák hovoří.

4.1.6 Řády a dokumenty

Je třeba seznámit žáka se školním a klasifikačním řádem, řádem pro ročníkové a seminární práce. Všechny tyto dokumenty jsou vyvěšeny na stránkách školy. V případě nutnosti zajistí škola jejich překlad buď do mateřského jazyka, nebo do jazyka, který žák ovládá.

4.2 Nastavení pravidel pro komunikaci

Zajištění základu komunikace je ve formě překladového slovníku, popřípadě spolužáka, který ovládá stejný nebo příbuzný mateřský jazyk.

V neposlední řadě se musí nastavit pravidla pro komunikaci se zákonnými zástupci, rozhodnout v jakém jazyce se bude komunikovat, popř. zajistit překladatele.

4.2.1. Komunikace mezi základní školou německo-českého porozumění a gymnáziem Thomase Manna

Aby nedocházelo k přehlédnutí žáka, u kterého nebyly na první pohled zcela zjevné problémy s porozuměním českému jazyku a u kterého gymnázium nedisponovalo informací o odlišném mateřském jazyku u žáka nebo jeho rodičů, je zásadní propojení s naší základní školou, kde probíhá stejný projekt na podporu žáků s OMJ.

Společně jsme nastavili informační kanály tak, abychom si efektivně předávali informace týkající se o nástupu jejich žáků k nám na gymnázium, kteří jsou klasifikováni jako žáci s OMJ. Věříme, že tato spolupráce pomůže nastavit lepší a rychlejší podporu těmto žákům a jejich rodinám.

4.2.2. Tabulka důležitých kontaktů

Každý student i jeho rodič má k dispozici veškeré kontakty na pedagogické i nepedagogické pracovníky včetně vedení na webových stránkách školy: www.gymnaziumtm.cz. Webové stránky jsou k dispozici také v německém jazyce, který je nejrozšířenějším odlišným mateřským jazykem na naší škole.

Důležité jsou především kontakty na třídního učitele a pracovníky uvedené v tabulce níže. Tito zaměstnanci hrají klíčovou roli v poskytování podpory žákům s OMJ a pomáhají s adaptací na naši školu.

Funkce:	Jméno a příjmení:	Kontakt:
Ředitelka školy	Mgr. Zuzana Svobodová, Ph.D., DBA	svobodova@gtmskola.cz
Zástupkyně ředitelky	Mgr. Zuzana Gruntová	gruntova@gtmskola.cz +420702070333
Asistentka ředitelky (sekretariát)	Jitka Balcarová	balcarova@gtmskola.cz
Finanční ředitelka	Bc. Věra Koubová	koubova.v@gtmskola.cz
Výchovná poradkyně	Mgr. Lucie Smolková	smolkova@gtmskola.cz
Metodička prevence	Mgr. Vladimíra Dostálová, Ph.D.	dostalova@gtmskola.cz
Školní psycholožka	Mgr. Michaela Teplá	tepla@gtmskola.cz

5 Obecné zásady práce s žákem OMJ

Nejčastěji tedy hovoříme o žácích, kteří přichází ze zahraničí či vyrůstají s rodiči, jejichž jazyk je odlišný. Patří sem také žáci, kteří mají české občanství, ale doma se používá i jiný jazyk, jedná se o žáky z vícejazyčného prostředí. V některých případech do této skupiny řadíme i žáky s českým občanstvím, kteří sice doma česky hovoří, ale studovali v zahraničí a češtinu ve škole nepoužívali.

Žák s OMJ hovoří ve svém volném čase a domácím prostředí jazykem, jež se nekryje, nebo jen částečně s vyučovacím jazykem, tj. češtinou, němčinou atd.

Gymnázium Thomase Manna je soukromé česko-německé gymnázium v Praze, které bylo založeno v r. 1995 německou menšinou žijící v České republice. Toto gymnázium navštěvují často právě žáci z česko-německých rodin, čili v domácím prostředí hovoří německy a výuka tomu je také na této škole přizpůsobena. V současné době přijímá Gymnázium Thomase Manna také ukrajinské žáky, které mají díky tomuto velmi ztíženou situaci, jelikož ani jednomu vyučovacím jazyku prakticky nerozumí, nehovoří ani česky ani německy.

Můžeme mít skvělé postupy a aktivity na začleňování dětí s OMJ do školního prostředí, ale pokud s nimi pracujeme pouze jednorázově, a nikoliv průběžně, a pokud vědomě a dlouhodobě nekultivujeme klima celé školy směrem k hodnotám vzájemného respektu, porozumění a pozitivního přijímání vícejazyčnosti, budou možnosti integrace dětí s OMJ vždy do určité míry omezené.

5.1 Tipy pro úspěšné začlenění žáka s odlišným mateřským jazykem

1. Podejte pomocnou ruku hned na začátku. Pomůžete nejen žákovi s odlišným mateřským jazykem, ale i celé třídě. Pokud se žák ve škole cítí vítán a zažívá přijetí, stoupá jeho motivace k učení a minimalizují se výchovné problémy. Když dobře zvládne první dny ve škole, rychleji se zapojí do chodu třídy a nastartuje cestu ke školnímu úspěchu. To vám ulehčí práci a pozitivně ovlivní atmosféru ve třídě.
2. Zapojte do života školy celou rodinu. Zlepší se motivace žáka a sníží se problémy v komunikaci.
3. Zajistěte žákovi adaptačního koordinátora.
4. Propojte žáka s českým spolužákem, který mu ukáže školu, doprovodí ho o přestávkách a představí ho spolužákům. Nezapomeňte, že průvodce je dobré střídát.

5. Zajistěte žákovi co nejdříve jazykovou přípravu v češtině. Potřebuje se co nejrychleji naučit základy češtiny. Potřebuje rozumět dění okolo sebe, domluvit se se spolužáky a říct, co chce.
6. Zapojte žáka do činností ve třídě, které nevyžadují znalost češtiny.
7. I když ze začátku nebude žák schopen se zapojit do většiny výukových předmětů jako čeští spolužáci, nenechte ho jen tak sedět. V každé hodině mu přiřadte aktivitu, při které se naučí pár slovíček a frází. Dejte mu čas, buďte trpěliví. I když ze začátku nemluví, neznamená to, že se neučí – pasivní znalost je vždy větší než aktivní.
8. Umožněte žákovi zažít úspěch – proberte s ním a jeho rodiči, jaké jsou jeho zájmy, v čem je šikovný a umožněte mu projevit jeho silné stránky ve výuce i v zájmové činnosti.

Být jiný než ostatní, mít odlišný mateřský jazyk i sociokulturní zázemí je pro žáky cizince a jejich okolí velmi náročné. Pro obě strany se však touto odlišností otevírá veliká pokladnice témat, tradic, hodnot a různých dalších aspektů, které by ve škole neměly rozhodně být opomenuty.

Gymnázium Thomase Manna například chystá napsat společně s žáky, pocházejících z německých menšin e-knihu, která by hravým způsobem zachycovala jejich tradice a kulturu a při tom by se soustředila také na předání tohoto obsahu zábavnou formou případně dalším dětem či do jiných škol např. budou k dispozici různé kvízy, či slovní zásoba nebo gramatika, která by byla v e-knize zveřejněna v podobě interaktivních cvičení. Později by se tato e-kniha mohla rozšířit i pro ukrajinské žáky.

Každé dítě s OMJ má potenciál vícejazyčného dítěte, což může být nejen velkým přínosem pro jeho budoucí kariéru, ale také obohacením klimatu třídy i celé školy. Zahraniční zkušenosti ukazují, že školy podporující vícejazyčné a multikulturní školní prostředí motivují děti, aby cizí jazyky a kultury více poznávaly. U dětí se také prohlubuje jejich pochopení pro situaci dětí s OMJ a učí se nahlížet na vlastní jazyk a kulturu z jiného úhlu pohledu. A samotné děti s OMJ se v těchto školách nestydí za své mateřské jazyky a cítí se ve škole více přijaté, lépe prospívají a jsou celkově více motivovány.

Pokud budou odlišné zkušenosti a znalosti dětí s OMJ a jejich rodin nenásilně začleňovány do vzdělávání ve škole, budou z toho mít prospěch nejen žáci s OMJ a jejich rodinní příslušníci, kteří se díky tomu budou cítit rovnoprávními členy společnosti a školy, ale také všichni ostatní spolužáci a učitelé, kteří budou mít možnost nejen poznat odlišnost, ale také si uvědomit hodnotu druhého člověka bez ohledu na jeho původ. A to je také klíčovou kompetencí průřezového tématu multikulturní výchova.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Praha – pól růstu ČR

Klima školy můžeme také rozvíjet a kultivovat v rámci průřezových předmětů osobnostní a sociální výchova nebo výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

S tématy integrace, respektu, vzájemné komunikace a spolupráce, empatie vůči druhým a dalšími lze pracovat také v rámci projektové výuky nebo během třídnických hodin.

6 Specifické oblasti – 1., 2. a 3. stupeň podpůrných opatření na základní a střední škole

Klíčovým zákonem, který se zabývá podpůrnými opatřeními pro děti s odlišným mateřským jazykem, je novelizovaný školský zákon 82/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání, spolu s vyhláškou 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných.

Zákon zavádí systém 5 stupňů podpůrných opatření, které jsou specifikovány v příloze č. 1 vyhlášky 27/2016 Sb. Na žáky-cizince, žáky s odlišným mateřským jazykem a žáky z odlišného sociokulturního prostředí se vztahují první tři stupně podpůrných opatření.

První stupeň podpůrných opatření (PO) je určen pro žáky s pokročilou znalostí českého jazyka, kteří potřebují podporu především v jednotlivých předmětech. Opatření realizuje škola bez doporučení školského poradenského zařízení. Žák v tomto stupni podpůrných opatření nemá ze zákona nárok na výuku češtiny jako druhého jazyka, na pedagogickou intervenci, úpravu obsahu vzdělávání, speciální pomůcky, asistenta pedagoga, dalšího pedagogického pracovníka ani psychologa. Ke kompenzaci obtíží postačí mírné úpravy v režimu školní výuky a domácí přípravy. Měla by stačit podpora ve výuce, zejména osvojování si akademického jazyka. Za tímto účelem je vytvořen plán pedagogické podpory. Ten vytváří třídní učitel a výchovný poradce či jiný pracovník školního poradenského pracoviště (ŠPP) ve spolupráci s učiteli, kteří daného žáka učí. S plánem pedagogické podpory jsou seznámeni všichni učitelé a rodiče žáka jej berou na vědomí. Po třech měsících je plán vyhodnocen, a pokud se ukáže jako funkční, škola pokračuje v jeho plnění. V opačném případě škola doporučí vyšetření ve školském poradenském zařízení (ŠPZ).

Druhý stupeň podpůrných opatření (PO) je určen pro žáky s nedostatečnou znalostí češtiny (odpovídá zhruba úrovni B1-B2) a pro jejich realizaci je již nutné doporučení pedagogicko-psychologické poradny. Žáci v tomto stupni podpůrných opatření mají nárok na 3 hodiny výuky češtiny jako druhého jazyka týdně (max. 120 hodin za rok), 1 hodinu pedagogické intervence týdně a 1 hodinu speciálně pedagogické péče týdně. Dále mají nárok také na speciální pomůcky, učebnice a kompenzační pomůcky a na úpravu obsahu vzdělávání.

Třetí stupeň podpůrných opatření (PO) je určen pro žáky s neznalostí češtiny (odpovídá přibližně úrovni A0-A2) a pro jejich realizaci je opět nutné doporučení pedagogicko-psychologické poradny. Žáci v tomto stupni podpůrných opatření mají nárok na 3 hodiny výuky češtiny jako druhého jazyka týdně (max. 200 hodin za rok), 2 hodiny pedagogické intervence týdně, 2 hodiny speciálně pedagogické péče týdně, speciální pomůcky, učebnice a kompenzační

pomůcky, asistenta pedagoga a školního psychologa v rozsahu 0,5 úvazku a na úpravu obsahu vzdělávání.

Pro žáky od druhého stupně podpůrných opatření zpracovává škola individuální vzdělávací plán (IVP) a to na základě doporučení školského poradenského zařízení (ŠPZ) a žádosti zletilého žáka nebo zákonného zástupce. Individuální vzdělávací plán vychází ze školního vzdělávacího programu (ŠVP). Obsahuje mimo jiné údaje o podpůrných opatřeních poskytovaných v kombinaci s tímto plánem. Naplňování individuálního vzdělávacího plánu vyhodnocuje školské poradenské zařízení ve spolupráci se školou nejméně jednou ročně. Na základě vyhodnocení je plán průběžně aktualizován podle potřeb dítěte.

Přestup na střední školu se pro žáky s odlišným mateřským jazykem značně zkomplikoval povinnou zkouškou z českého jazyka při přijímacím řízení. Díky možnosti přijetí nově příchozích žáků s dokončenou základní školou v zemi původu na základě pohovoru (§20, odst. 4 školského zákona) se však na středních školách mohou objevit žáci s velmi malou znalostí češtiny. Z §20 nemají žáci středních škol nárok na žádnou podporu. Proto by měli být automaticky podpořeni z §16 výukou češtiny jako druhého jazyka. S přihlédnutím ke znalosti jazyka mohou být stejně jako na základní škole podpořeni ve 2. stupni 3 hodinami češtiny jako druhého jazyka a vytvořením individuálního vzdělávacího plánu, ve 3. stupni pak navíc i speciálně-pedagogickou péčí, případně podporou asistenta pedagoga. Podpora by měla být zaměřena zejména na zvládnutí maturity z českého jazyka a literatury. Maturita je koncipovaná pro rodilé mluvčí a pro žáky s odlišným mateřským jazykem může být v mnoha ohledech téměř nezvládnutelná (samozřejmě záleží na délce pobytu v ČR a stupni znalosti češtiny). Žáci s odlišným mateřským jazykem bohužel nespádají mezi žáky s přiznaným uzpůsobením podmínek pro konání maturitní zkoušky. Mají proto nárok pouze na delší čas a slovník a to pouze ti, kteří jsou v ČR méně než 4 roky (vyhl. č.177/2009 sb., §5).

Obecná doporučení společnosti META, o.p.s. jsou vzhledem k potřebám dětí s odlišným mateřským jazykem následující:

- V první řadě je potřeba zajistit potřebu bezpečí a adaptace na nové prostředí prostřednictvím poskytnutí dostatku informací nutných pro orientaci v novém prostředí a prostřednictvím podpory v budování sociálních vazeb a v procesu přijetí v novém kolektivu žáky i učiteli.
- S potřebou přijetí dítěte souvisí i potřeba respektu ke kultuře a mateřskému jazyku každého z žáků. Budováním respektující a otevřené atmosféry ve škole můžeme usnadnit příchod nejen žákům s odlišným mateřským jazykem.
- Po příchodu nového žáka bez znalosti českého jazyka je potřeba co nejdříve zajistit intenzivní výuku češtiny jako druhého jazyka, aby tyto děti mohly komunikovat s ostatními a porozuměly dění ve třídě. Výuka češtiny jako druhého jazyka přitom vyžaduje hodně času, podle odhadů až 320 vyučovacích hodin.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Praha – pól růstu ČR

- Žáci kromě běžné komunikace potřebují podporu také v rozvoji akademického jazyka. Jeho součástí je kromě terminologie i schopnost vyjadřovat se k obsahu, používat ustálená slovní spojení atd. Akademický jazyk významně ovlivňuje školní úspěšnost a jeho osvojení může trvat mnoho let (průměrně 7).
- Protože dětem často s výukou českého jazyka nemůže nikdo z rodiny pomoci, je klíčová spolupráce školy a rodiny.

Vzhledem k potřebě intenzivní podpory, dlouhodobých intervencí i práce s třídním kolektivem je vhodné hned na začátku zajistit vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně, aby mohla být realizována všechna potřebná podpůrná opatření a využity veškeré možnosti. Včasné intervence zajistí snadnější začlenění žáka do kolektivu i do výuky.

7 Specifické ukončování studia žáků s OMJ

Dle platné legislativy je studium na všeobecném gymnáziu ukončeno maturitní zkouškou. Ta se skládá ze dvou částí. Části státní, tzv., společné části, která obsahuje zkoušku z českého jazyka a literatury a zkoušku z cizího jazyka či matematiky, kde je volba ponechána na samotném studentovi. Druhou část maturitní zkoušky, tzv. zkoušku profilovou připravují školy ve vlastním režimu. Zde si žáci volí z nabídky seminářů, které mají možnost v rámci studia na gymnáziu absolvovat.

V následujícím textu se zaměříme především na specifika zkoušky z českého jazyka a literatury, která pro studenty s OMJ často představuje překážku v ukončování studia.

Začátkem školního roku 2020/21 došlo v platné legislativě (školský zákon 561/2004 Sb.) k úpravě podoby této zkoušky. Skládá se ze tří částí, jedné organizované státem (didaktický test) a dvěma organizovanými školou (písemná slohová práce a ústní zkouška).

1. Didaktický test

Test je zadáván a následně vyhodnocován centrem pro zjišťování výsledků vzdělávání (CERMAT). Obsahuje uzavřené i otevřené otázky, jejichž cílem je ověřit jazykové a literární dovednosti studenta. Celkem je možno získat 50 bodů, kdy hranice pro úspěšné složení testu je 22 bodů. Výsledkem zkoušky je hodnocení úspěš/něúspěš.

2. Slohová práce

Tato písemná práce je zcela v režii školy. Studenti si volí ze tří témat, která následně písemně zpracovávají v odpovídajícím slohovém útvaru. Studentům je během zkoušky umožněno využít Pravidla českého pravopisu. Tato část maturitní zkoušky z českého jazyka tvoří 40% výsledné známky.

3. Ústní část

Je závěrečnou částí maturitní zkoušky z českého jazyka. Tato část maturitní zkoušky z českého jazyka a literatury je vyhodnocována ve škole maturitní komisí a tvoří 60% výsledné známky.

Student si ze školního seznamu literárních děl vytvoří seznam vlastní, který odevzdá řediteli školy a každý takovýto individuálně vytvořený seznam literatury je zároveň okruhem otázek, ze kterého si žák losuje zadání „své“ ústní zkoušky. Po vylosování konkrétního díla student pro přípravu „na potítku“ obdrží pracovní list odpovídající vylosovanému dílu. Časový limit pro přípravu je obvykle 20 minut, pokud nemá žák přiznanou úpravu zkoušky. Samotná zkouška poté trvá 15 minut.

Školský zákon 561/2004 Sb., §20 odst. 4 uvádí: „*Osoby, které se vzdělávaly alespoň 4 roky v předcházejících 8 letech před příslušnou zkouškou ve škole mimo území České republiky, mají právo na úpravu podmínek a způsobu konání zkoušky ze zkušebního předmětu český jazyk a literatura ve společné části maturitní zkoušky tak, aby byla zachována rovnost přístupu ke vzdělání.*“

V takovém případě jsou studentovi s OMJ přiznána následující uzpůsobení zkoušky:

1. Navýšení časového limitu zkoušek
 - 30 minut navíc u didaktického testu
 - 40 % z celkového času navíc u slohové práce
2. Překladový slovník
3. Slovník spisovné češtiny v části slohové práce

Aby měl student nárok na toto uzpůsobení maturitní zkoušky z českého jazyka, ale také i u dalších předmětů, je nutné, aby o tuto úpravu požádal při vyplňování přihlášky v části “Doplňující informace” a přiložil ověřené kopie dokladů o vzdělání vydaných školou mimo území ČR, včetně jejich překladu do českého jazyka (§ 4 odst. 3 vyhlášky č. 177/2009).

Problémy mohou ale trpět studenti, kteří tyto podmínky pro přiznání uzpůsobení nesplňují. Studentům s odlišným mateřským jazykem, kteří byli ve školách vzděláváni s podpůrnými opatřeními 2. či 3. stupně, v dřívějších letech poradny doporučovaly úpravy podmínek MZ, což už nyní neplatí. Dle aktuálních podmínek pouhá neznalost českého jazyka není automaticky důvodem k přiznání uzpůsobení u MZ.

To může představovat znevýhodnění těchto studentů. Podle organizace META, o.p.s. trvá studentům s OMJ zvládnutí úrovně jazyka u maturitní zkoušky 5-10 let. A z důvodu absence či neefektivních forem podpory je úspěšnost maturantů cizinců u maturitní zkoušky z českého jazyka nižší než u rodilých mluvčích.

Pro úspěšné ukončení studia je tedy zcela klíčová podpora školy ve formě doučování a případně také přípravných kurzů, které určené pro žáky s OMJ. Naše škola nabízí v rámci školního klubu doučování vedené učitelkou českého jazyka s velmi rozsáhlými zkušenostmi s žáky s odlišným mateřským jazykem. Toho doučování probíhá dle potřeby. Ve školním roce 2021/22 bylo poskytnuto v intenzivním rozsahu pro dva studenty ukrajinské národnosti. Pokud student potřebuje podporu nad rámec možností školy, je mu doporučena jazyková škola, kde poskytují přípravné kurzy českého jazyka.

8 Hodnocení žáků s odlišným mateřským jazykem

Hodnocení se obvykle u žáků s OMJ, kteří nerozumí vyučovacímu jazyku, jeví jako neřešitelný problém, zvláště proto, že po nástupu do školy musí být žák cizinec na konci školního roku ohodnocen, chceme-li, aby postoupil do vyššího ročníku, a to ze všech předmětů (§ 52, odstavec 2 a 3 pro základní školy a § 69, odstavec 5 a 6 pro střední školy Školského zákona). Řešením je podle portálu inkluzivniskola.cz vyhláška č. 48/2005 Sb., která stanovuje v §15 odst. 6, že v případě „hodnocení žáků cizinců, kteří plní v České republice povinnou školní docházku, se úroveň znalosti českého jazyka považuje za závažnou souvislost podle odstavců 2 a 4, která ovlivňuje jejich výkon.“ To znamená, že při hodnocení těchto žáků v jakémkoliv předmětu přihlížíme k úrovni jejich jazyka.

V příloze vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, se v části hodnocení ve 2. a 3. stupni podpurných opatření uvádí, že hodnocení vychází ze zjištěných specifík žáka (např. neznalosti vyučovacím jazyka). Nastavují se taková kritéria hodnocení, která žákovi umožní dosahovat osobního pokroku. I v případě, že žák s OMJ teprve čeká na vyšetření v PPP, a tudíž ještě nemůže mít IVP, ale nedostatečná znalost češtiny mu neumožňuje se plnohodnotně zapojovat do výuky, je žádoucí, abychom žáka hodnotili individuálně za jeho osobní pokrok, s ohledem na jeho neznalost vyučovacím jazyka.

Východisko z obtížné situace nabízí vypracování plánu podpory, na jehož základě je žák do výuky postupně integrován a ve kterém je i konkrétně stanoveno, jak a za co je žák hodnocen. Nejlepší je, pokud je pro takového žáka hned na začátku vytvořen individuální vzdělávací plán (na základě doporučení z PPP), v němž jsou stanoveny reálné vzdělávací cíle v konkrétních předmětech, které by žák měl za stanovené časové období zhruba zvládnout. Žáka následně hodnotíme za dosažení těchto cílů, které jsou stanoveny s přihlédnutím k jazykovým možnostem. Pokud žák nemá doporučení z PPP, můžeme pro něj vytvořit alespoň plán pedagogické podpory. Podle portálu inkluzivniskola.cz se osvědčuje nedělat plán na celý školní rok, ale zohlednit skutečný posun žáka a plán každý měsíc či dva revidovat.

Z výše uvedeného vyplývá, že máme-li žáka, který nedostatečně rozumí nebo nerozumí vyučovacímu jazyku, vždy hodnotíme zejména jeho individuální pokroky a nesrovnáváme jej s ostatními žáky ve třídě, protože jeho výchozí pozice je odlišná.

Za nejméně vhodný způsob hodnocení můžeme považovat hodnocení sociálně normované neboli klasické známky. Podle metodického portálu RVP.CZ srovnávání žáků s OMJ s normou většinových žáků musí jednoznačně vyznívat v jejich neprospěch. Špatné, ale i dobré a nezasloužené známky při vstupu do neznámého prostředí mohou působit silně demotivačně, potažmo mohou ovlivnit sebezpetí a sebehodnocení žáka.

Jako vhodné se jeví individuálně normované hodnocení, které poskytuje možnost sledovat individuální pokroky žáka a porovnávat je s předcházejícími výkony. Dále pak sebehodnocení, které poskytuje žákům zpětnou vazbu a sebereflexi a zároveň více žáky angažuje do procesu učení. Formativní hodnocení jednotlivých dovedností u žáků s OMJ dává možnost lépe podpořit učení se češtině jako druhému jazyku a vyzdvihnout oblasti, které již žák dobře zvládá, a podpořit dovednosti, které vyžadují více úsilí a delší čas na zvládnutí. Slovní hodnocení pak umožňuje přátelskou formou analyzovat výkon žáka. Podle organizace META, o.p.s. můžeme slovy lépe popsat žákův posun, jeho silné a slabé stránky, ohodnotit jeho píli a přístup ke vzdělávání a navrhnout další postup a rozvoj. Usnadní to i předávání informací, dojde-li k přestupu žáka na jinou školu. Rozhodneme-li se pro tento způsob hodnocení, je podle META, o.p.s. nutné zajistit, aby žák a jeho rodiče hodnocení porozuměli. Není-li v možnostech školy hodnocení přeložit, požádáme rodiče, aby se do školy dostavili s tlumočnickem.

V rámci školního řádu, jehož součástí je i hodnotící řád, by pak škola měla zvolené hodnocení žáků cizinců specifikovat, stejně jako by v ŠVP měla procesně popsat jejich postupnou integraci do výuky.

Existuje také možnost v pololetí žáka z některého předmětu nehodnotit. Každopádně na konci školního roku musí být žák s OMJ ohodnocen, chceme-li, aby postoupil do vyššího ročníku, a to ze všech předmětů. V § 52 školského zákona (v odstavcích 2 a 3) a v § 69 školského zákona pro střední školy (v odstavcích 5 a 6) je uvedeno: „Nelze-li žáka hodnotit na konci prvního pololetí, určí ředitel školy pro jeho hodnocení náhradní termín, a to tak, aby hodnocení za první pololetí bylo provedeno nejpozději do dvou měsíců po skončení prvního pololetí. Není-li možné hodnotit ani v náhradním termínu, žák se za první pololetí nehodnotí. Nelze-li žáka hodnotit na konci druhého pololetí, určí ředitel školy pro jeho hodnocení náhradní termín, a to tak, aby hodnocení za druhé pololetí bylo provedeno nejpozději do konce září následujícího školního roku. V období měsíce září do doby hodnocení navštěvuje žák nejbližší vyšší ročník.“

Závažné nedostatky v osvojených vědomostech jsou tedy považovány za objektivní příčinu, pro kterou nemusí být žák v průběhu prvního pololetí docházky ve škole v České republice hodnocen, ale čím dříve začne škola tyto „závažné nedostatky“ řešit, tím lépe pro všechny zúčastněné. Měli bychom však mít na paměti, že nehodnocení může pro žáky působit demotivačně, proto jej považujeme za krajní řešení.

Shrneme-li výše uvedené informace, musí být hodnocení žáků s odlišným mateřským jazykem citlivé a vedené s ohledem na úroveň jazykových schopností žáka, na dobu, kterou se pohybuje v cizojazyčném prostředí. Mělo by být povzbuzující a inspirativní. Určitě je třeba zohlednit situaci, ve které se dítě nachází. Pracujeme nejdříve se slovním hodnocením, s formou povzbuzení a hodnocením pozitivních výsledků. Pokud je ve třídě nastaveno formativní hodnocení i pro ostatní, je třeba žákovi s OMJ vysvětlit, co to obnáší, společně projít cíle a objasnit způsob, jakým hodnotíme.

Pokud chceme posléze přejít na známky, i zde je potřeba pracovat s každým jednotlivcem, vysvětlit, co jednotlivé známky znamenají. Je třeba nastavit cíle a kroky, které budeme hodnotit. Pokud stanovíme jakousi stupnici, je nutné dítěti vysvětlit, jak postupujeme. Většinou vycházíme z těchto stěžejních bodů:

1. hodnotíme individuální pokrok
2. základní podmínkou je zdravé třídní klima
3. velmi vhodný je asistent pedagoga (tlumočí, připravuje materiály)
4. hodnotíme známkou + slovní hodnocení
5. hodnocení musí být napsané srozumitelně pro rodiče (krátké věty, slova)
6. podoba slovního hodnocení: popis problémových oblastí, jaký je prostor pro zlepšení, co se povedlo
7. vytváření portfolia hodnocení (každý týden, měsíc) + sebehodnocení žáka
8. využívat formativní hodnocení
9. můžeme hodnotit, pokud má žák úroveň jazyka A1,A2, nejlépe B1 pro druhý stupeň ZŠ (po roce a půl)

Příklad hodnocení učitele: (kroužkování)

žákovi se daří porozumět textu a umí vyhledávat informace	1	2	3	4	5
žák umí vyjadřovat myšlenky mluveným projevem	1	2	3	4	5
žák umí písemný projev	1	2	3	4	5
žák se vyjadřuje gramaticky správně	1	2	3	4	5
žák používá bohatou slovní zásobu	1	2	3	4	5

1 - výborně

2 - celkem dobře

3 - s obtížemi

4 - skoro vůbec ne

5 - nepracoval

Příklad slovního hodnocení:

Chválím, že jsi...

Dokázal jsi správně odpovědět.....

Mluvený projev se

Budeš muset zpracovat na

Pokračuj, jsi na správné cestě

Příklady testů:

Kroužkovací testy

Krátké věty, doplňování slov

Spojování slov podle významu

Závěr testu, nebo práce v hodině, sebehodnocení žáka:

Zkus se zamyslet nad tím, jak se ti dnes pracovalo (kroužkování):

a) vybarvi smajlíka ☺, ☹ :-

b) úlohy byly jednoduché ano spíše ano spíše ne ne nevím

c) bavily mě úlohy ano spíše ano spíše ne ne nevím

Domácí příprava, vyplňování pracovního listu, sebehodnocení:

a) vyplnil/a jsem sám/sama

b) potřeboval/a jsem trochu poradit

c) nevěděl/a jsem si rady

d) některá slova nebyla jasná

e) nerozuměl/a jsem významu slov

Co udělat pro zlepšení výsledků žáků s OMJ:

- a) učitel vnímá výuku jako dialog s žáky
- b) sleduje jejich práci v hodině
- c) přizpůsobuje se tempu žáků
- d) hodnocení využívá ke zlepšení žákova učení a k prohlubování efektivity učení (porozumění cíli výuky, uvědomění si posunu žáka)
- e) žák je zvyklý dávat učiteli zpětnou vazbu, zda rozumí a ví, co má dělat, učitel ho v tom podporuje, komunikace je prospěšná

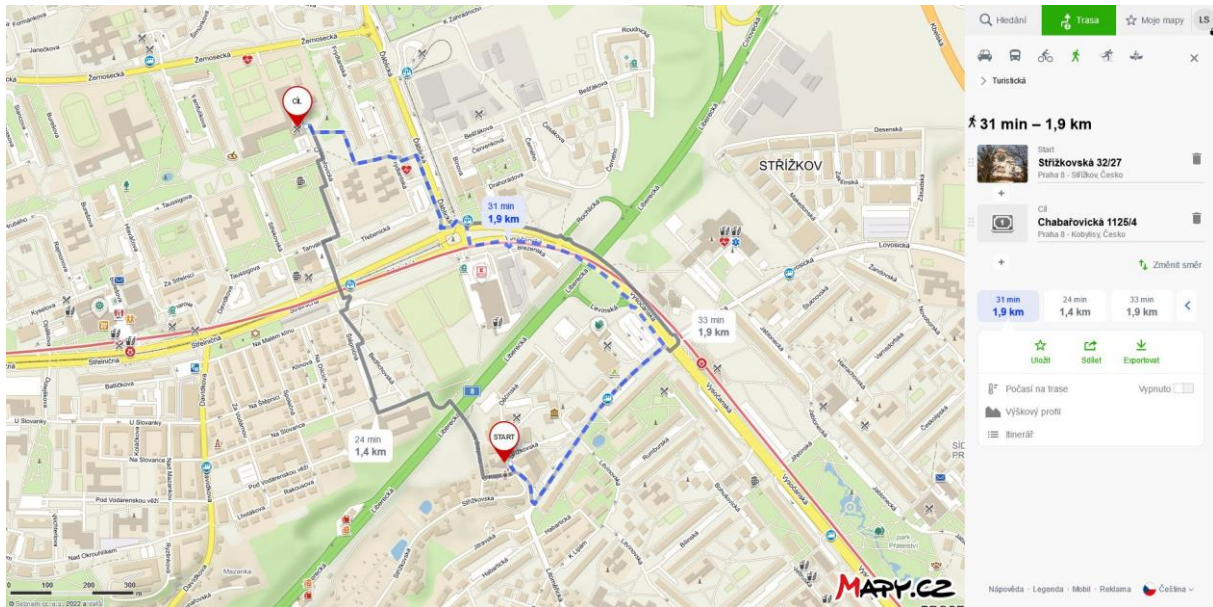
Hledáme odpovědi na otázky, abychom porozuměli smyslu učení:

- a) Komu a proč by to mohlo být užitečné?
- b) Co podle vás opravdu stojí za zapamatování?
- c) Která část našeho společného učení ovlivňuje naše emoce a chceš se dozvědět víc?
- d) Která část tě odrazovala a čím to bylo?
- e) Jak bychom na to mohli jít příště, abychom se učili smysluplně?

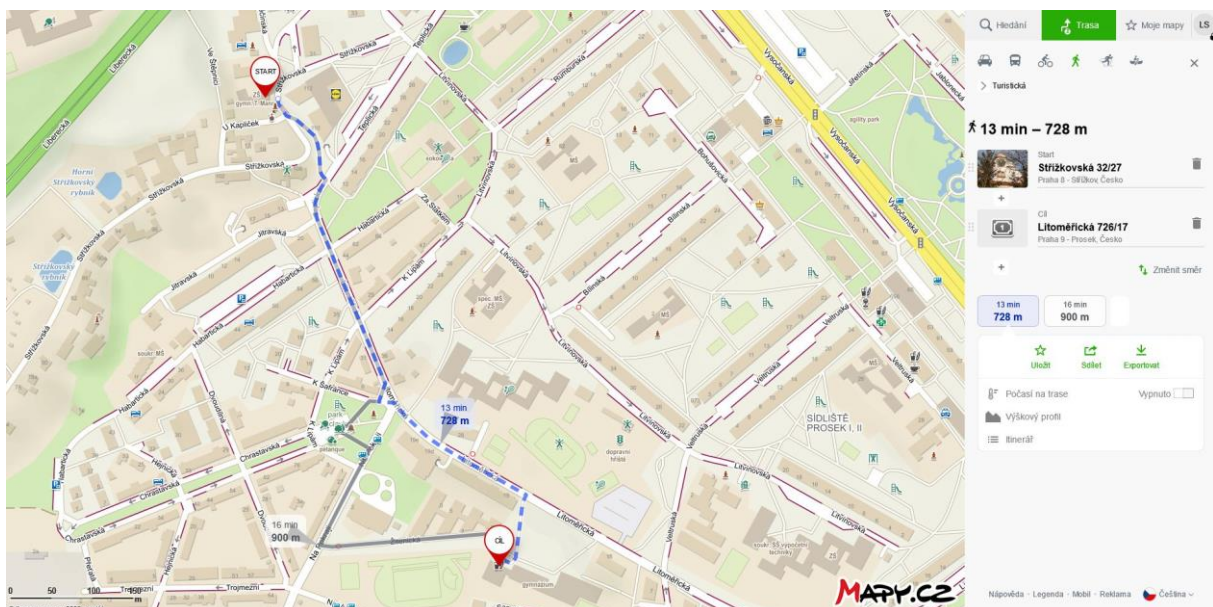

9 Přílohy

Příloha 1 Mapa trasy z GTM na základní školu německo-českého porozumění, kde je umístěna tělocvična.

Příloha 2 Trasa z GTM do školní jídelny Gymnázia Litoměřická.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Praha – pól růstu ČR

Seznam příloh

Příloha 1 Mapa trasy z GTM na základní školu německo-českého porozumění, kde je umístěna tělocvična.

Příloha 2 Trasa z GTM do školní jídelny Gymnázia Litoměřická.